Välkommen

till

Hol kyrka

EN BESKRIVNING AV HOL KYRKA

Hols socken ingår i Vårgårda kommun, Kullings härad. Namnet Hol är forn-västnordiskt och kommer av ordet ”holl”, som betyder låg jordhög i en torr å, jämn upphöjning i en myr eller slätt omgiven av vatten.

Hol är mycket tidigt känt, redan i Hervarasagan nämns Hol, det är i ordet ”Hollini”. *”Alla de som voro i Hollini Sal lydde dem därpå”.*

(Hervara-sagan – en isländsk saga som troligen nedtecknades på 1200-talet men går tillbaka till äldre muntlig tradition.)

Platsen där Hols kyrka står är enligt den muntliga traditionen en fornnordisk kultplats. I kyrkoherde Anders Berghelins beskrivning över Hol år 1705 så skriver han: *"De gamle i Hol talar om att fordom så skulle dett funnits ett Hof, en stor Sal, en Aula, eller ett Templum. I hela detta Kullings härad är det inget namn som är mer betecknande i äldre pergamenthandskrifter än Hool. Man torde inte finna en annan plats mer rik på släktgravar än Hool, antingen har denna plats varit hela häradets medelpunkt, eller emedan platsen i för sig själv varit lämplig för detta ändamål. Nästan otaliga högar kan ses på de fält, som ligger norr om kyrkan."*

När de första kyrkorna byggdes var det byarna eller en storbonde som stod för kyrkornas uppförande. Det står i Västgötalagen: *"Vilja bönderna i byn bygga kyrka, om de är emellan 6 till 8 matlag så ha de rätt att bygga kyrka."* Ett matlag beräknades till 15-20 personer.

Kyrkan i Hol är en romansk stenkyrka. Den är troligen byggd under tiden 1150-1200. Enligt en förklaring i

Västgötalagen av professor Elias Wessen, var de romanska stenkyrkoma i Västergötland allmänt uppförda vid 1200-talets början. Eivind Claessons licentiatavhandling bekräftar detta.

Avhandlingen heter: ”Cuius eccelesiam fecit - Romanska kyrkor i Västergötland”.

När denna typ av kyrkor byggdes kom de även att bli försvarsanläggningar, dess kraftiga stenväggar motstod den tidens vapen. Det var även en tillflyktsplats för kvinnor och barn under ofredstid.

Kännedomen om händelser under medeltiden i Hol är mycket sporadiska, det är först under 1500-talets sista hälft som kunskapen ökar om kyrkan.

År 1612 blev kyrkan plundrad av danskarna och de använde en tid kyrkan till stall. Till minne av detta blev vid den stora reparationen år 1776 en hästsko inmurad över ingången till sakristian, enligt en beskrivning över Hol kyrka av kyrkoherde Anders Söderblom 1776.

Enligt kyrkoinventarium fanns i den dåvarande klockstapeln väster om kyrkan två klockor, den största vägde fem skeppund, den mindre tre skeppund. (Ett skeppund motsvarar 170 kg). Vidare fanns inne i kyrkan en primklocka, som även den bortfördes. Primklockan var en liten klocka som har anor från den katolska tiden. Den användes till att under mässan ringa in den liturgiska hymnen före nattvarden. Den stora klockan ska ha förts till Tanum i Bohuslän som då var danskt. En soldat från Hol ska ha sett ordet Hool på en kyrkklocka i Tanum i slutet av 1660-talet. Den andra klockan och primklockan har hittills inte kunnat spåras. Vid Tanums kyrkas nybyggnad 1825-1830 blev de gamla klockorna omgjutna, så nu kan man inte finna någon text med ordet ”Hool” på deras klockor, men malmen finns där.

Vidare tog danskarna en förgylld kalk om 30 lod, samt en patén om 7,5 lod (1 lod är 13,25 gr). Först år 1670 blev en ny kalk införskaffad. Den väger 29 lod och på foten står uti krucifix Josef med barnet och Maria,

samt den korsfäste. Paténen väger 7,5 lod, på vilken Lammet är avbildat.

När Hols socken år 1613 skulle skaffa en ny kyrkklocka skänkte kyrkoherde Ericus Laurenti ett lispund koppar till att ingå i en ny klocka. (1 lispund är 8,5 kg). Det togs ur hans kvarlåtenskap innan någon egendom delades. Klockan väger ett skeppund och tillkom år 1620.

Läktaren i kyrkan är byggd 1699. År 1711 utfärdade kyrkoherde Anders Berghelin ett dekret: *"dräng*arna må ej sitta på läktarbarriären då de kunna tappa sina träskor på dem som sitta under i bänkarna."

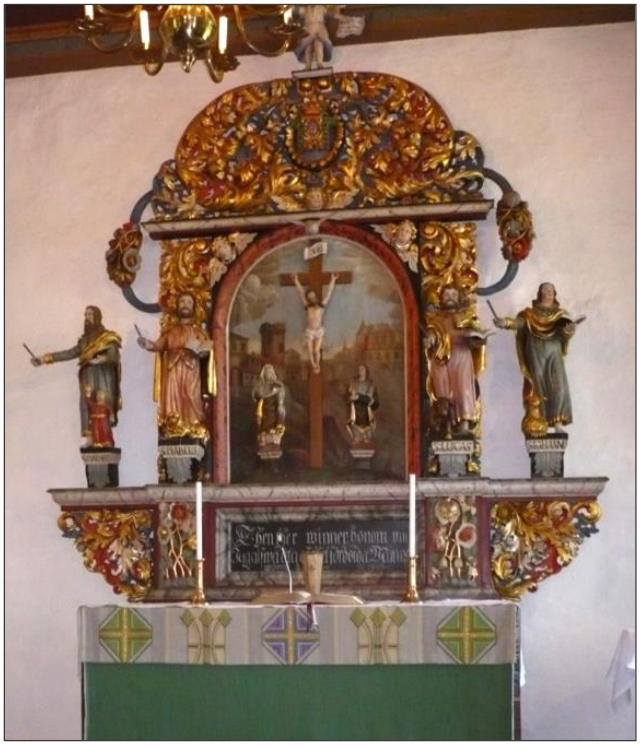

Altartavlan är från 1703 och tillverkad av en bildhuggare från Borås vid namn Gustav Kilman. Enligt Bengt Söderberg i boken Skara Stift, var denne Kilman en av den Karolinska tidens bästa bildhuggare och konstsnickare i Västergötland. Kilman förde vidare den stil som hörde till traditionerna från Magnus Gabriel de la Gardies Läckö Skola. Han hade inte den framgång han förtjänade trots sitt mästerskap, utan dog utfattig och glömd.

Altartavlan kostade 75 Cr silvermynt, varav 52 Cr silvermynt betalades 1703 och återstoden år 1706.

Altartavlan är av trä och har på mitten ett kors med den därvid fastnaglade Mästaren, samt på vardera sidan av korset Maria och Johannes. Högre upp på tavlan är en uthuggen krona, varunder är med guld skrivet i romerska siffror XII. På varje sida av altartavlans yttersidor finns två evangelister med uppslagna böcker i händerna. Till vänster Matteus med barnet och Markus med lejonet, till höger Lukas med oxen och Johannes med örnen. Runtomkring är tavlan omgiven av genombrutet lövverk samt änglabilder.

Överst på altartavlan finns en ängel, i ena handen har han en basun och i den andra ett budskap, *”stån upp I döda och kommen inför dommen”.* Nederst på tavlan insatt i spegeln finns dessa ord: *”Then ther winner; honom wil Jag gifwa äta af thet fördolda Manna. Uppenb 2 k 17w År 1703”*

Predikstolen är från 1709 och förfärdigad av samme mästare, Gustav Kilman. Runt predikstolen är djurfigurer målade i olika färger, samtliga har mänskliga drag. Dessa omtalas i Upp.4:7. Först finns en duva med underskriften *”Fader förklara thin Son, Joh.17 w1”.* Nästa bild är en oxe med texten *”I skolen behålla Edra siälar genom Edert Tålamod, Luk.21 w:19”.* Vidare finns ett lejon med texten *”Varen icke förfärade, I söken Jesum af Nazareth, Mark.16 w:6”.* Slutligen en studerande person med en stor uppslagen bok *”Gån in igenom then trånga porten, Math.7 w:13”.*

På predikstolens trappbarriär, överst på en stolpe, finns en ”pinjekotte”. Den kallas även för ”livskotten”, då den visar Livets väg. Det är främst pilgrimer som har fört kotten hit till Norden. Den kommer från tallsorten Pinus Pinea, som växer i östra Medelhavsområdet, förekommer även i södra Italien. Den kan även finnas avbildad på dopfuntar och då visar den på ”livets vatten”.

Baldakinen över predikstolen är från år 1717 och bär Gustav Kilmans initialer, G.K. Under hänger en duva. Runt baldakinen har ett budskap inmålats: *”Ära ware Gud i höiden och frid på jordene och menniskor en god wilje. Luk.2 w:14”*

Tidigare fanns en tvärmur mellan koret och kyrkan, en kvarleva sedan den katolska tiden. Vid biskopsvisitationen år

1688 av Haqwin Spegel *”förordade han att tvärmuren skulle borttagas för att kyrkan måtte skönare och vackrare blifva”.* Sedan vid alla biskops- och prostvisitationer förordnades detta, men det klagades på att medel till denna reparation saknades.

År 1778 skriver kyrkoherde Andreas Söderblom:.
"År 1776 kom Hol kyrkas ombyggnad till stånd, då den till undergång lutande kyrkan blev med tak, trossning och murband alldeles raserad, den gamla tvärmuren nedriven med koret utom östra gaveln. Det blev sedan på nytt uppmurat igen samt ett stycke av den södra långmuren. Varefter panel, tak blev lagt med ny resning och äter nytt tak på bjälkarna. Istället för den gamla klockstapeln, blev ett nytt tom byggt på kyrkan, ehuru det är rätt klent och kan ej bära större klocka än den som nu finnes. Bjälkar, timmer och spiror kom hit genom köp från Bälinge och Alingsås Landsförsamling i Maryds skog, då Hol alldeles saknade skog av dessa dimensioner. Vapenhuset som tidigare varit av trä blev med sten uppmurat. Den gamla dörren som är järnbeslagen blev flyttad till den högra ingången till vapenhuset. Vidare blev nya fönster upptagna i den norra långmuren, då den tidigare saknat fönster."

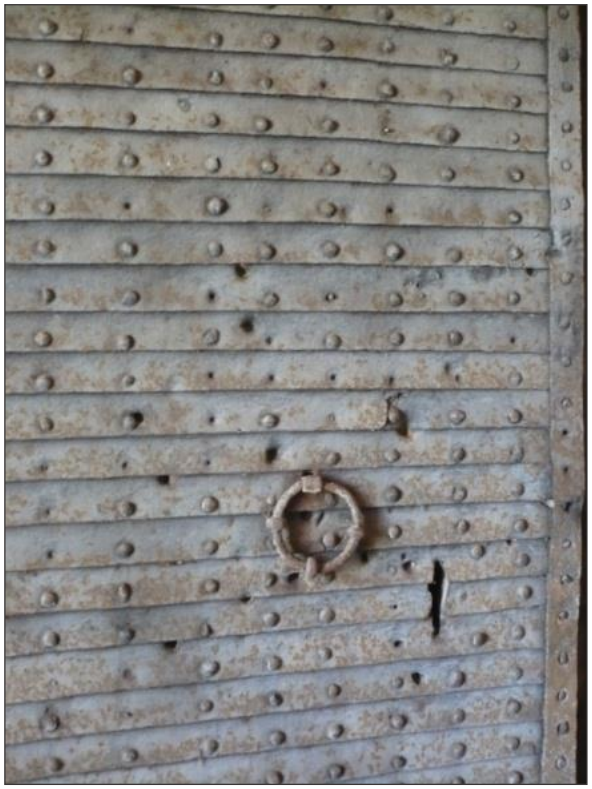

I den gamla järnbeslagna dörren, som blev flyttad till den högra ingången i vapenhuset, finns 16 kulhål, minnen från danskarnas härjningar 1612. Dörren togs bort vid reparationen 1905 då ny ingång gjordes rakt i väster, och de båda ingångarna som fanns på sidorna igenmurades. Numera förvaras den i boden norr om kyrkan.

Målningen i taket återger tron, hoppet och kärleken. Över koret är målat en klar himmel med en sol i vars centrum står på hebreiska JHWH. Framför koret är ett kors målat, omfamnat av en människa och orden ”Ty av nåden äro vi frälsta genom tron. Ef:2 w.8”. Nästa bild är ett ankare, symboliserande hoppet, och

orden *”Min själ längtar allenast efter Gud ty han är mitt hopp. Psalt.62 w:6”.* Lite längre in på taket är målat två änglar symboliserande kärleken, med orden *”Den som bliver i kärleken bliver i Gud och Gud i honom. 1Joh.4 w:16”* och *”Mer än allting haver en brinnande kärlek inbördes. 1Petr.4 w:8”* .

In under läktaren i vänstra hörnet har de båda kyrkvärdarna – eller som det hette då, ”sexmän” – som tjänstgjorde under de år då reparationerna pågick, fått sina initialer inmålade. C.D. står för Carl Danielsson och A.N.K. Anders Natanael Karlsson. Årtalet är återgett i ett mycket gammalt bygdeuttal av årtal i skrift.

Målningarna övermålades vid reparationen år 1850, men togs fram igen vid renoveringen 1943.

På högra sidan i kyrkan hänger en klocka, som är inköpt i London år 1799 och skänkt av hökaren Norrman i Göteborg. Han hette Anders Nilsson Norrman och var född den 8 december 1756 i Jonstorp, Hol socken. Fadern hette Nils Norrman och var kanonskytt samt bonde i Jonstorp Mellomgården.

År 1848 väcktes ett förslag om ytterligare inköp av en kyrkklocka. Detta kom inte till stånd förrän år 1866. Från Herrljunga

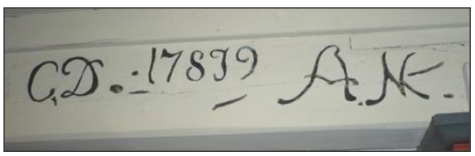

pastorat köptes en kyrkklocka, som tidigare hade hängt i Tarsleds kyrka och dessförinnan i Bitterna kyrka. Köpet av klockan kostade 350 riksdaler och i kyrkokassan fanns endast 100 riksdaler. Det gjordes en utdebitering av 50 öre på varje mantalsskriven mansperson och 25 öre på kvinnor, med undantag för icke bemedlade. På så sätt fick man in ytterligare 200 riksdaler och kom att stå i skuld med 50 riksdaler, vilket skulle erläggas inom 5 år. Denna utdebitering väckte vrede hos många och det står i protokollet: *”Det kom till kraftiga protester från ett flertal torpare.”*

År 1946 försågs kyrkan med en ny orgel, vilken omfattar sju stämmor och två manualer, samt självständig pedal. Orgeln är byggd av Olof Hammarberg i Göteborg och bekostad till största delen av framlidne kyrkvärden Janne Andersson.

Senaste renoveringen av Hol kyrka genomfördes hösten 2010.